

WESTEREMDEN – ANDREAS KERK

Na de dood van Emo, de eerste abt van het premonstratenzer klooster Bloemhof te Wittewierum, in 1237, neemt zijn biograaf, Menko, de kroniek over. Deze kroniek geeft een vrij betrouwbaar beeld van de gebeurtenissen uit die tijd en vermeldt ook de naam van de kerk: *'eccl. Sancti Andree in Emetha'*. Zo wordt ook vermeld dat de kerk van Westeremden in 1238 door brand werd geteisterd. Het schip heeft de brand vermoedelijk overleefd, het is namelijk het oudste deel: de beide traveeën zijn nooit overweld geweest. Al in 1250 werd begonnen met de herbouw van de kerk. De kerk werd vergroot tot kruiskerk: er kwam een nieuwe, rechthoekige koortravee bij. De oorspronkelijke koortravee werd door het toevoegen van een kort transept tot viering gepromoveerd. Viering en koortravee kregen meloenvormige koepelgewelven, zo typerend voor het laatromaans. De kerk kreeg vermoedelijk in dezelfde periode een forse, circa 33 meter hoge westtoren. In 1259 werd de kerk gewijd: het gebouw dat nu aan de rand van een stil wierdedorpje staat.

Al in het begin van de 16e eeuw verdwenen de dwarsarmen van het transept weer. Aan de zuidzijde zijn nog restanten van de spitse scheiboog te herkennen. In de zuidmuur bevinden zich ter hoogte van de vroegere dwarsarmen twee dichtgemetselde lage vensters (voor hagioscopen lijken ze aan de grote kant). De kleine vensters in de zuidgevel waren in de gotische tijd (ca. 1525?) al vervangen door grote spitsboogvensters. In de noordmuur zijn dichtgemetselde lijsten te zien van oorspronkelijke romaanse vensters; de veel grover geprofileerde vensters in de noordgevel zijn midden 19e eeuw ingebroken. In 1808 werd de bouwvallige toren afgebroken en vervangen door een dakruiter; daarvoor moest de huidige westmuur van de kerk worden vernieuwd. Ondanks deze veranderingen en diverse beklampingen maakt het gebouw nog steeds een middeleeuwse indruk: onder andere door het deels aanwezige rondboogfries aan de noord- en koorgevel.

Binnen is zijn viering en koor nog met koepelgewelven gedekt; het resterende deel heeft een vlak, blauwgroen balkenplafond dat vermoedelijk in 1802 is aangebracht. Bij de restauratie zijn verschillende aanwijzingen voor de vroegere toestand in het zicht gelaten: de kapitelen van de gordelbogen van de afgebroken transepten in de viering en de restanten van een laag venster in de zuidwand van het koor. In de noordwand van het koor bevindt zich een sacramentshuisje.

De gewelofschilderingen beslaan twee perioden. De oudste is geschilderd siermetselwerk van het vieringgewelf, waarvan in alle acht gewelfvelden gedeelten in het zicht zijn gelaten. Ook de decoraties met leliemotieven binnen de sluitring en het geschilderde siermetselwerk rondom deze ring horen tot de periode van kort na de bouwtijd, de 13e eeuw. In de 15e eeuw werden de gewelven gepleisterd, en op het vieringgewelf verschenen heiligen en hun attributen: Dorothea met de bloemenkrans en Barbara met de toren aan de noordkant, Johannes de Doper met boek en lam en Laurentius met het rooster aan de zuidkant. Aan de oostkant is een voorstelling van de zondeval, waarvan alleen Adam nog over is. En aan de noordzijde van de viering is het Laatste Oordeel uitgebeeld: geopende graven, waaruit de mensen opstaan uit de dood. Helaas bracht het inbreken van het venster grote schade toe. Het eenvoudige maar waardevolle meubilair vormt een harmonische eenheid. De preekstoel, het koorhek en de kerkvoogdijbank dateren uit het midden van de 17e eeuw. Het orgel werd in 1874 door Petrus van Oeckelen gebouwd. Het is een van de weinige orgels in neogotische stijl van zijn hand, en heeft een manuaal met aangehangen pedaal. Het orgel is in 1989 gerestaureerd door Mense Ruiter. In 2008 zijn enkele herstelwerkzaamheden uitgevoerd.